

Spelende en werkende kinderen van de Haagse School

Het kinderleven van eind negentiende eeuw wordt eind van het jaar zichtbaar gemaakt in Museum Panorama Mesdag. Kijk mee door de ogen van de schilders van de Haagse School.

Door Margreet Hofland

Willem Bastiaan Tholen, 'Op de boot'. Particuliere collectie, courtesy Hein Klaver

'Kinderen van de Haagse School. Spelen, werken, overleven', zaterdag 16 december tot en met zondag 19 mei 2024, Museum Panorama Mesdag. Meer informatie: www.panoramamesdag.nl

Kinderen spelen altijd en overal. Als er geen speelgoed is, maken ze het zelf: poppetjes van stro, klei of afvalmateriaal. Het is fascinerend om te zien waar kinderen door de eeuwen heen mee speelden en hun ouders imiteerden met hun speeldrag. Museum Panorama Mesdag komt in december met een tentoonstelling met de titel 'Kinderen van de Haagse School. Spelen werken, overleven'.

"De beelden van kinderen in deze verhalende tentoonstelling zal niemand onberoerd laten. Door de ogen van Haagse School-schilders en tijdgenoten als Hendrik Willem Mesdag, Jozef Israëls, Thérèse Schwartze of Jacob Maris ziet de bezoeker momentopnames uit het kinderleven van eind negentiende eeuw. Iedereen herkent wel iets in deze verhalende tentoonstelling. De vastgelegde momenten zijn ontroerend, schrijnend, intiem of vermakelijk," licht Adrienne Quarles van Ufford, conservator van de tentoonstelling, toe. "Vaak zie je kinderen afgebeeld die meewerkten met hun ouders op het land, bij het binnenhalen van de vis, als dienstmeisje of mandenvlechter. Dat staat in contrast met de intieme portretten die de schilders van hun eigen kinderen maakten en wier bestaan niet gericht was op overleven. Deze kinderen zijn spelend met een bootje afgebeeld, ze tekenen, of luieren in de zon. De dochters dragen een smetteloos witte jurk, het zontje speelt met een speelgoedhondje."

WIEGJES

Op de site van het museum is al een aantal kinderportretten te zien zoals 'Meisje met pop' van Barbara Elizabeth van Houten. Het portretteren van kinderen was een geliefd onderwerp onder vrouwelijke kunstenaars zoals Wally Moes, Henriette de Vries, Froukje Wartena en Barbara van Houten. Het valt op dat er geen portretten van hun eigen kinderen bestaan. De verklaring daarvoor is dat de meeste schilderende vrouwen ervoor kozen om ongetrouwd te blijven en geen kinderen te

jes verzorgt, op de grond spelen nog minstens zes peuters.

De schilders verheerlijken het 'landelijke leven' met afbeeldingen van kinderen van vissers en boeren die moesten werken. Prachtig is 'Het lucifermeisje' van Floris Arntzenius uit 1890. Het meisje heeft het koud en kijkt niet erg blij, het leven was vaak hard voor deze kinderen. In 1874 was het Kinderwetje van Van Houten tegen kinderarbeid aangenomen, maar dat verbod op werken lag toch genuanceerder. De wet, ingediend door de broer van Sientje Mesdag-van Houten, verbood alleen fabrieksarbeid voor kinderen jonger dan twaalf jaar. De wet was ook niet van toepassing op 'huiselijke en persoonlijke diensten en op veldarbeid'.

Jacob Maris, 'Kinderkopje/Portret van Henriëtte', 1872. Particuliere collectie. Foto: Han Boersma

SJOFEL

Op de schilderijen van de Haagse School-schilders is te zien hoe kinderen en tieners in en buiten het gezin moesten meewerken. De kinderen die zij schilderachtig vonden, waren eenvoudige sjofel gekleed. Zij hielpen mee op de boerderij, verhuurden ezeltjes op het strand aan badgasten en verrichtten fysieke arbeid of handwerk. Deze voorstellingen waren populair en brachten goede prijzen op in de kunsthandel. Ze werden geprezen om de 'pure' schoonheid van het eenvoudige leven. Die portretten waren meestal voor persoonlijk gebruik bedoeld, sommige schilders gebruikten hun kinderen ook als model voor hun commerciële werk.

KLAASJE

Speciale aandacht zal er in deze tentoonstelling zijn voor Klaasje, het enige kind van Hendrik Willem Mesdag en Sientje Mesdag-van Houten. Klaasje stierf al jong, hij werd niet ouder dan zeven jaar. In een van Mesdags schetsboeken zijn kindertekeningen van Klaasje bewaard gebleven. Deze bijzondere kindertekeningen zullen voor het eerst te zien zijn, samen met familieportretten en persoonlijke fotoalbums van de Mesdags. Bovendien is er een brief te lezen van Klaasje (Nationaal Archief) die hij aan zijn grootvader schreef.

'De vastgelegde momenten zijn ontroerend, schrijnend, intiem of vermakelijk'

krijgen. Het was ongepast als getrouwde vrouwen hun eigen geld verdienen, dat was alleen voor mannen weggelegd. Er is wel een mooie tekening op de site geplaatst van een leidster van een kinderbewaarplaats die in haar eentje een stuk of zeven baby's in wieg-